

LÆRLINGE- OPRØR I FAG- BEVÆGEL- SEN:

LLO og Faglig Ungdom 1966-1979

Af Knud Holt Nielsen

1960'ernes og 1970'ernes opbrud blandt unge var langt bredere funderet end blot den studerende ungdom og omfattede skoleelever, gymnasieelever og ikke mindst den faglige ungdom i form af lærlingene. I perioden 1966-1976 oplevede man således et regulært lærlingeoprør indenfor fagbevægelsen i Danmark.

Normalt kredses der mest om forholdene på universiteterne og perioden 1968-1971, når man taler om ungdomsoprøret i Danmark. Dermed overser man let, at 1960'ernes og 1970'ernes opbrud blandt unge var langt bredere funderet end blot den studerende ungdom men også omfattede skoleelever, gymnasieelever og ikke mindst den faglige ungdom i form af lærlingene. I perioden 1966-1976 oplevede man således et lærlingeoprør indenfor fagbevægelsen i Danmark. Det er imidlertid et forholdsvis underbeskrevet område indenfor historiskrivningen om 1960'erne og 1970'erne. Denne artikel sigte er derfor at give et rids af udviklingen indenfor lærlingebevægelsen fra midten af 1960'erne til slutningen af 1970'erne.

Artiklen ser på udviklingen af lærlingenes selvstændige organisationer Faglig Ungdom og Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation (LLO). Med udgangspunkt i en række konkrete nedslag i periodens aktiviteter og konflikter inden for lærlingebevægelsen afdækkes dels forholdet mellem forskellige (ungdoms)politiske grupperinger indenfor lærlingebevægelsen – først og fremmest kommunister og socialdemokrater – og dels lærlingebevægelsens forhold til “den voksne” fagbevægelse i form af LO.

Faglig Ungdom igennem 1950'erne

Den faglige ungdom havde ikke haft deres egen landsorganisation, siden ledelsen i De Samvirkende Fagforening (DSF – det daværende LO) i 1922 havde nedlagt Lærlingenes Landsforbund. Siden 1930'erne var der dog i flere byer opstået Faglig Ungdom afdelinger. Faglig Ungdom var lokale sammenslutninger af lærlinge- eller ungdomsudvalgene i de lokale fagforeninger. Faglig Ungdom var en del af fagbevægelsen, men var samtidig tæt tilknyttet Danmarks Socialdemokratiske Ungdom (DSU). Faglig

Ungdom København og DSU udgav for eksempel i fællesskab bladet "Fri Ungdom".

Faglig Ungdoms aktiviteter sigtede på at unge skulle lære fagbevægelsen af kende, og man sørgede for effektivt at holde medlemmer af Danmarks Kommunistiske Ungdom (DKU) ude af lærlingeforeningernes ledelse. Men Faglig Ungdom fungerede også som fælles interesseorganisation for lærlingene og pressede på for bedre løn til lærlingene og moderniseringer af lærlinguddannelsen.

Politisk var Faglig Ungdoms aktiviteter igennem 1950'erne især rettet mod et opgør med den traditionelle mesterlære gennem indførelse af dagskoler og en revision af lærlingeloven, der skulle sikre bedre forhold for de unge, men i lighed med de politiske ungdomsorganisationer var de sociale og kulturelle aktiviteter blandt de unge en væsentlig del af aktiviteterne i Faglig Ungdom. Faglig Ungdom i Århus arrangerede eksempelvis kammeratskabsaftener, fester, udflugter, forbold- og bordtennisturneringer, lavede revyer mm. En del af aktiviteterne foregik i samarbejde med DSU og Frit Forum. På den måde dannede Faglig Ungdom afdelingerne også rammerne om et socialt og kulturelt ungdomsliv. Festerne og de sociale aktiviteter trak givetvis flere deltagere end de faglige arrangementer, og Faglig Ungdom oplevede da også i lighed med de politiske ungdomsorganisationer en voldsom tilbagegang fra slutningen af 1950'erne i takt med ungdomskulturens fremvækst, hvor de unge i stigende grad fik mulighed for at udfolde et socialt og kulturelt ungdomsliv uafhængigt af de politiske og faglige ungdomsorganisationer.¹

I Faglig Ungdom Århus kunne ikke engang sporten fastholde medlemmernes interesse, da man var nået til midten af 1960'erne, og der var ingen varsler om, at aktiviteterne blandt lærlingene stod foran et markant opsving i de kommende år.

Lærlingene var ellers i starten af 1960'erne en af de samfundsgrupper, der ikke havde fået del i den stigende velstand. Ændringerne i uddannelsessystemet betød, at flere

unge fik en længere skolegang, og i modsætning til tidligere blev et læreforhold først begyndt i 16-18 års alderen, men lærlingelønnen var så lav, at de færreste lærlinge kunne forsørge sig selv. Mange mestre misbrugte samtidig lærlingene som billig arbejdskraft, uddannelsen var indholdsmæssigt kun langsomt fulgt med tiden, og de unge manglede boliger. Ved overenskomstforhandlinger havde der desuden traditionelt været en tendens til, at spørgsmålet om de unges forhold blev prioriteret lavest.

Men en forudsætning for at utilfredshed med de unges forhold også slog ud i et regulært ungdomsoprør indenfor fagbevægelsen fra 1966 var et nyt samarbejde mellem unge socialdemokrater og unge kommunister, der ikke mindst rejste en skarp kritik af den voksne fagbevægelse.

Nyt samarbejde mellem unge kommunister og socialdemokrater

Så sent som i 1964 havde Faglig Ungdom København rettet henvendelse til DSU for at forhindre kommunisterne i at overtage ledelsen af Blikkenslagernes Lærlingefdeling.² Men en opblødning var i gang. I Århus havde Faglig Ungdom brudt de formelle bånd til DSU, og i 1965 var formanden for Smedelærlingene Steffen Schou blevet den første kommunistiske formand for Faglig Ungdom Århus. Han blev valgt uden modkandidat og DSUs Faglige landsudvalg bød varmt den nye formand velkommen.³ I de følgende år var der et tættere samarbejde mellem unge kommunister og socialdemokrater, hvor Faglig Ungdom også gik med i aktiviteter mod Vietnamkrigen og amerikanske flådebesøg, når DSU og DKU kunne blive enige.

I København var Faglig Ungdom fortsat domineret af socialdemokraterne, understreget af at gæstetalerne på repræsentantskabsmødet i maj 1966 var Henry Grünbaum og formanden for DSU Einer H. Christiansen og at der i øvrigt kun var

gæster fra socialdemokratiske organisationer, men der kom i foråret 1966 en ny og aktivistisk ledelse til, der var meget utilfreds med den voksne fagbevægelses indsats overfor deres unge medlemmer og åben overfor et samarbejde med DKU og SUF (Socialistisk Ungdoms Forum – ungdomsorganisation for SF), og i 1967 blev det enstemmigt vedtaget at afskaffe DSU's faste plads i forretningsudvalget for Faglig Ungdom København. I stedet blev der dannet et formelt samarbejdsudvalg mellem Faglig Ungdom, DSU, DKU og SUF.⁴

Allerede på repræsentantskabsmødet i Faglig Ungdom København i maj 1966 havde den nyvalgte formand Keld Andersen slået de nye toner an med en usædvanlig skarp kritik ikke alene af fagbevægelsens ledere men også af dens ældre medlemmer.

“Hvad ligner det, at adskillige forbund forhandler og afslutter overenskomster for lærlinge, når lærlingene overhovedet ingen reel indflydelse har på disse overenskomster. Hvad tror man egentlig, at unge mener om denne form for demokrati? Men det sørgelige er, at det jo ikke engang kun er i toppen af fagbevægelsen, den indstilling flourerer. Også blandt medlemsskaren har man en opfattelse af, at lærlinge ikke skal betragtes som ligestillede. (...) Lærlinge er unge mennesker, der ønsker en faglig uddannelse og skal derfor ikke anses for at skulle virke som underdanige stik-i-rend-drenge for deres ældre kolleger. Vi mangler i høj grad, at lærlinge bliver betragtet som medmennesker på arbejdspladsen og behandlet som sådan.”⁵

Sådan lød det fra lærlingeformanden, der krævede en aktiv indsats fra fagbevægelsen for mere kollegiebyggeri, højere lærlingelønninger og grundlæggende uddannelsesreformer. At de unge socialdemokratiske lærlinge også på andre områder var drejet mod venstre blev understreget af, at Faglig Ungdom på repræsentantskabsmødet i maj 1966 med overvældende flertal, og i øvrigt imod en anbefaling fra DSUs formand på for-

mand på mødet, vedtog en fordømmelse af USA's krigsførelse i Vietnam, hvor man også kritiserede den socialdemokratiske regerings holdning i spørgsmålet.

Faglig ungdoms kampagne til overenskomstforhandlingerne i 1967

I foråret 1966 var det blevet besluttet, at Faglig Ungdom afdelingerne i Odense, København og Århus for første gang ville gennemføre en fælles kampagne op til overenskomstforhandlingerne, og der blev opstillet 6 konkrete krav:

- En løn der dækkede de faktiske leveomkostninger
- Fuld løn under sygdom
- Fuld løn under skoleophold
- Svendeløn under læretidsforlængelse
- Samme tillæg som svendene
- 4 ugers ferie for alle unge under 18 år.

Da en række fagforbund i august holdt kongresser, blev det således signalet til en bølge af demonstrationer blandt lærlingene. Forbunds-kongresser var begivenheder, hvor lærlingene sjældent havde gjort sig bemærket. Men i 1966 gang blev det anderledes. Da smedeforbundets kongres åbnede, demonstrerede 500 lærlinge i Odense. Dagen efter stod de unge fra B&W foran forbundskongressen i København med papskilte og faner, og protesterne fortsatte. Da El-forbundet mødtes 14 dage senere stod elektrikerlærlinge i den silende regn foran kongressen i Folkets Hus på Enghavevej, og smedenes lærlingeforening i Århus samlede 1000 unge til demonstration i Århus.

Der var tale om et regulært ungdomsop-rør i fagbevægelsen, hvor protesterne både rettede sig mod arbejdsgiverne og de unges egne faglige organisationer.

“Det må ikke være særlig rart for en kongres at se sine egne unge medlemmer skride til noget så drastisk som at demonstrere for at få

henledt opmærksomheden på sine krav, og især ikke når demonstrationen har til formål at gøre kongressen opmærksom på dem (...)”,

hed det syrligt i en pressemeddelelse fra Faglig Ungdom København i anledning af demonstrationerne ved smedeforbundets kongres.⁶

Protesterne kulminerede med store demonstrationer i Odense, Århus og København i december 1966.⁷ I København samlede den 7. december 5000 unge i bidende kulde med fakler og papskilte foran Christiansborg. Ugen efter fulgte 4000 lærlinge i Århus og Odense københavnernes eksempel.

Aktionerne fik sat lærlingekravene i centrum ved efterårets forbundskongresser, og smedeforbundets formand Hans Rasmussen erklærede, at der ikke kunne blive tale om en ny overenskomst uden indrømmelser til lærlingene. LO's ledelse var til gengæld særdeles negativt indstillet overfor presset fra Faglig Ungdom. Formanden Eiler Jensen afslog således at være taler ved demonstrationen 7. december.

“Det bør utvivlsomt være lærlingene selv, der påtager sig ansvaret for sådanne demonstrationer, som jeg går ud fra har propagandamæssig værdi, selv om jeg personlig har den opfattelse, at et arbejde i samråd med lærlingenes forbund – for på saglig vis at søge at finde frem til de ønsker som lærlingene har – ville have meget større betydning.”

Skrev LO formanden til Faglig Ungdom.⁸ Hverken LO eller Arbejdsgiverforeningen ønskede heller at deltage i en udsendelse på TV om lærlingenes forhold med de unge.⁹

Lærlingeoprørerne var på deres side fuldt bevidste om, at det ikke kun handlede om, at lægge pres på arbejdsgiverne.

“Vi demonstrerer ikke fordi vi er illoyale, men fordi vi af bitter erfaring ved, at hvis der ikke samtidig er en offentlig opinion til vor fordel, kan der ske det, at mange ganske simpelt

glemmer, at de krav vi fremfører, er krav, der for os er vigtige. Så vigtige, at mange lærlinges rimelige eksistensniveau afhænger af om kravene bliver gennemført.”

Udtalte Keld Andersen til et formandsmøde i november.¹⁰ Det blev understreget af, at lærlingene valgte lægge ruten forbi både LO og Arbejdsgiverforeningen, da demonstrationen bevægede sig mod Christiansborg.

Den socialdemokratiske undervisningsminister K. B. Andersen gav til gengæld lærlingene sin fulde støtte. Han afbrød overraskende et møde på Christiansborg for i stedet at tale til demonstranterne på Slotspladsen den 7. december. Han lovede både forbedringer af lærlingeuddannelsen og flere boliger til de unge. Protesterne resulterede da også i umiddelbare resultater. Overenskomsten i 1967 gav det bedste resultat for lærlingene nogensinde med markante lønstigninger indenfor flere fag, fuld løn under sygdom, ret til at vælge talsmænd på større virksomheder og en nedsættelse af arbejdstiden til 42 ½ time. Undervisningsministeren dannede samme år et udvalg, der skulle se på forbedringer af de faglige uddannelser. Faglig Ungdom fik en plads sammen med LO og arbejdsgiverne.¹¹

Reorganiseringen af DKUs lærlingearbejde

Lærlingeaktivister fra DKU spillede en væsentlig rolle i protesterne, og de drivende kræfter bag demonstrationerne i Århus og Odense var medlemmer af DKU,¹² mens DKU stod langt svagere i København.¹³ DKU'ernes nøglerolle var dog nærmest på trods af det centrale DKU. Der sad kun Københavnerne i DKUs faglige udvalg, og så sent som i juni 1966 havde den århusianske lærlingeleder Per Kristensen fra Faglig Ungdom forsøgt at få den kommende overenskomst som et hovedpunkt på hovedbestyrelsens dagsorden, men forretningsudvalget ville kun behandle spørgsmålet under en generel diskussion af efterårets arbejdsop-

gaver.¹⁴ Lærlingekravene var oppe og vende på DKUs landsformandsmøde i september 1966, men her måtte Per Kristensens indlæg igennem en pedantisk korrektur fra forbundsformanden Gunnar Kanstrups side, før han måtte holde det.¹⁵ Lærlinge protesterne blev dækket i DKUs blad Fremad, men optræder kun meget sporadisk på forretningsudvalgs møderne i løbet af efteråret, og da DKU i Fremad fremlagde et lærlinge-program var indholdet ikke blevet koordineret med ungdomsforbundets vigtigste lærlingeledere i provinsen.¹⁶

Først i marts 1967 blev der nedsat et fagligt udvalg i DKU, der rummede medlemmerne med faglige tillidsposter i lærlingeorganisationerne og ikke mindst et fagligt sekretariat til at koordinere DKUs arbejde i lærlingebevægelsen bestående af formanden for de københavnske typograflærlinge Kurt Kristensen sammen med formanden for blikkenslagerlærlingene Mogens Boesen og formanden for B&Ws lærlingeklub John Berg Larsen. De kommende år fik DKU stadig flere tillidsposter i Faglig Ungdom organisationerne, og fra foråret 1969 havde DKU også i praksis flertal i Faglig Ungdom København. Det var dog fortsat en DSU'er, Jens Hamann fra HK's ungdomsafdeling, der var formand.¹⁷

Dannelsen af LLO

Faglig Ungdom havde længe ønsket en selvstændig landsorganisation for alle de unge i fagbevægelsen. Der havde været flere tilløb siden 1930'erne, men hver gang havde LO's ledelse forhindret det. Nu tog de unge så selv initiativet. Januar 1967 dannede 15 repræsentanter for Faglig Ungdom afdelinger i 7 byer – omfattende både medlemmer af DSU og DKU – Faglig Ungdoms Landsudvalg for at styrke samarbejdet mellem Faglig Ungdom organisationerne. På det tidspunkt havde DSU (som indtil da havde varetaget det faglige landsarbejde for lærlinge) over for LO på et møde i LOs lærlingeudvalg givet udtryk for, at man af økonomiske grun-

de ikke magtede denne opgave og gerne gav den fra sig.¹⁸ Fra foråret 1968 støttede LO så landsudvalget økonomisk og anerkendte det som landsorganet for lærlingene.

De næste to år pressede de unge på for dannelsen af en egentlig landsorganisation indenfor fagbevægelsens rammer. Men forhandlingerne med LO gik trægt, og i 1969 tabte lærlingeaktivisterne tålmodigheden. På en konference i Middelfart i september 1969 fastlagde repræsentanter for Faglig Ungdom afdelingerne strukturen for en ny faglig landsorganisation for unge, der skulle stiftes i 1970.¹⁹ LOs ledelse ønskede en struktur, hvor ungdomsarbejdet lokalt var underordnet de lokale fællesorganisationer og kraftigt styret af disse, mens flertallet af de unge ønskede en struktur, der byggede på kollektivt medlemskab i form af en kombination af lokale Faglig Ungdom afdelinger, forbundenes landsdækkende lærlingeudvalg og lokale lærlingeforeninger i de fag hvor der ikke fandtes landsdækkende ungdomsarbejde. De forskellige typer af medlemsorganisationer skulle så have delegerede efter en fordelingsnøgle beregnet ud fra deres medlemstal, der også tilgodeså de små organisationer.²⁰

Herefter voksede modsætningerne mellem unge socialdemokrater og unge kommunister imidlertid. I februar 1970 var der relativt omfattende strejker under parolen "en-krone mere i timen". Initiativtageren til kravet var DKP. Faglig Ungdom Århus tilsluttede sig 1-krones kravet. Det samme gjorde et formandsmøde blandt lærlingene i København, men da Faglig Ungdom-formanden Jens Hamann truede med at melde HK-Ungdom ud af Faglig Ungdom, blev det blokeret, at den københavnske lærlingeorganisation tilsluttede sig kravet.

Opfattelsen blandt de kommunistiske lærlinge var, at LO forsøgte at forhale dannelsen af LLO, så den stiftende kongres blev en fiasko på grund af dårlig forberedelse. Så meget var der i alle fald om snakken, at Jens Hamann i sin egenskab af formand for Faglig Ungdoms Landsudvalg i januar

1970 nedlagde veto imod at offentliggøre planerne om at oprette LLO. Han var i modsætning til de socialdemokratiske lærlingeledere i 1966-67 ikke indstillet på at udfordre LO. DKU'ernes modtræk var gennem typograflærlingene at få indkaldt til en landskonference for lærlinge i september 1970, der skulle mobilisere til stiftelsen af LLO og afklare retningslinierne for LLO's fagpolitiske virksomhed.²¹

Jens Hamann fortsatte ifølge kommunisternes opfattelse med at forsøge på at obstruere arbejdet, og sommeren 1970 blev han afsat som formand af et flertal på et ekstraordinært repræsentantskabsmøde i Faglig Ungdom København. Afløser blev Bo Rosschou fra malerlærlingene, der også blev formand for Faglig Ungdoms Landsudvalg og siden for LLO.²² Landskonferencen i september blev en stor succes med mere end 200 repræsentanter fra lærlingeforeninger i hele landet, og det understregede DKUs stærke position blandt lærlingene, at begge dirigenter og hele mandatudvalget var medlemmer af ungdomsforbundet.²³ DKU var dog først og fremmest et velorganiseret mindretal. På dette tidspunkt havde DKU mindre end 50 lærlingemedlemmer, men de havde opbakning fra en langt bredere lærlingemasse.²⁴

På denne baggrund kunne Faglig Ungdoms Landsudvalg, der nu var totalt domineret af DKU, indkalde til stiftende kongres i LLO i november 1970. HK's ungdomsafdeling og en del af smedenes lærlingelandsudvalg udvandrede i protest fra kongressen. Men ikke desto mindre var der tilslutning til den nye landsorganisation, og der blev nedsat et kongresudvalg, som sammen med Faglig Landsudvalg, fortsatte arbejdet med at opbygge LLO. Smedeforbundet og HK gjorde hvad de kunne for at spænde ben for bestræbelserne, men flertallet stod bag de unge kommunister.

LLO kunne holde sin anden kongres 15-16. maj 1971. Samtlige lærlingeforeninger deltog på nær HK-Ungdom og enkelte lærlingeforeninger under Smedeforbundet.

Næsten alle forslag blev vedtaget i enstemighed eller med massivt flertal. Med én markant undtagelse. Det blev vedtaget at LLO specifikt skulle tilslutte sig Vietnam 69, hvor DKP spillede en væsentlig rolle, og altså ikke samarbejde med De Danske Vietnamkomiteer. Et ændringsforslag, om at den nye organisation blot skulle arbejde indenfor vietnamsolidaritetsbevægelsen, blev snævert forkastet med stemmerne 28-27.²⁵

Det nydannede LLO samlede Faglig Ungdom afdelingerne, forbundenes landsdækkende lærlingeudvalg og fagforeningers lokale lærlingeforeninger i fag der ikke havde en landsorganisation. De fik tildelt delegerede efter en fordelingsnøgle beregnet ud fra medlemstal, der sikrede indflydelse til de mindre lokale lærlingeforeninger, mens de tekniske skolers elevråd skulle vælge en gruppe delegerede til LLOs kongresser ved et særligt landsmøde.

Det erklærede mål var at få organiseret lærlingene, få dannet flere lokale lærlingorganisationer, sikre lærlingene demokratisk indflydelse på deres uddannelser, at forbedre lærlingenes økonomiske og sociale forhold og at få moderniseret lærlingeuddannelsen.²⁶ At det imidlertid *også* var et opgør med socialdemokratiets monopolstilling indenfor fagbevægelsen blev understreget af Bo Rosschous åbningstale ved den stiftende kongres i 1970, hvor han bl.a. sagde:

“Det må fra forsamlingen gøres klart, at det traditionelle partipolitiske tilhørsforhold til et enkelt af arbejderpartierne, som er kendetegnende for en række af de faglige organisationer og LO, ikke skal overføres til lærlingebevægelsen og den faglige ungdomsbevægelse. Som det er indeholdt i vort forslag til arbejdsresolution, og som det har været kendetegnende for Faglig Ungdoms Landsudvalgs faglige principper, må vort fagpolitiske grundlag bygge på princippet om enhedsarbejde på tværs af partipolitiske opfattelser – på et socialistisk grundlag – og hvor vi ubetinget er åbne for samarbejde med enhver faglig, politisk eller

andre organisationer, der i konkrete spørgsmål er af samme opfattelse som os. Den enkeltes partipolitiske tilhørsforhold skal ikke være afgørende for udformningen og realiseringen af vores fagpolitiske linie.”²⁷

De unge ønskede en organisation, hvor de unge både var en integreret del af fagforbundene, men samtidig kunne lægge offentligt pres på forbundene gennem demonstrationer og aktioner for at arbejde for forbedring af lærlingenes vilkår.²⁸ LO var på deres side ikke interesseret i en ungdomsorganisation med organisatorisk og politisk selvstændighed, der kunne fungere som pressionsgruppe indenfor forbundene og manifestere sig offentligt i forhold til for eksempel overenskomsterne, og som – i alle fald for indeværende – var domineret af fagbevægelsens venstrefløj med kommunister i spidsen. Men ikke desto måtte de bøje sig for realiteterne.

Efteråret 1971 blev der indgået et kompromis med LO, HK og Smedeforbundet, der gav de landsdækkende lærlingevalg dominerende indflydelse på bekostning af de lokale lærlingeforeninger. Herefter anerkendte LO det nye LLO som lærlingenes landsrepræsentation.²⁹ Det var en klokke-sejr for de unge kommunister i lærlingebevægelsen. Politikens årbog kunne efterfølgende proklamere “Fagbevægelsen har oplevet sit eget ungdomsoprør. Tilmed har oprørerne sejret i modsætning til de øvrige ungdomsoprør i samfundet.”³⁰ Sejrherren frem for alle var, ifølge Politiken, LLOs nye formand Bo Rosschou, hvis “energi og stædighed til sidst fik LO til delvist at kapitulere”. På trods af modstand fra landets største fagforbund havde en håndfuld venstreorienterede lærlinge formået at danne en ny landsorganisation. Det var et forvarsel om det opsving som ventede i 1970’erne.

DKUs position i lærlingebevægelsen

LO og fagforbundene anerkendte fra 1972

LLO som lærlingenes landsdækkende repræsentant, og støttede herefter organisationen økonomisk. Tilskud fra LO udgjorde således mere end 80 procent af LLOs indtægter.³¹ Det var ikke nødvendigvis et særligt kærligt forhold, der udviklede sig mellem LLO og LOs ledelse. Den konstante kritik af forbundenes indsats for lærlingene ved overenskomstforhandlingerne fra LLOs side faldt eksempelvis LOs ledelse for brystet, da de ikke opfattede den som rimelig. Knud Christensen fra LO udtrykte det således ved sin tale til LLOs kongres i 1973:

LO er ikke interesseret i en “dikkende lamme-hale”. Vi er interesseret i en aktiv, selvstændigt tænkende og formulerende ungdom, som kan sætte sit præg på fagbevægelsens arbejde for en ændring af samfundet.

Dette kan naturligvis også bevirke, at vi ikke er enige om alt, eller at vi ind imellem fra LO må tilkendegive, at vi tilmed er rygende uenige med LLO. (...)

Vi var ved den sidste kongres netop enige om at samarbejde i fagbevægelsen var forudsætningen for fortsat udvikling. Men jeg må desværre konstatere, at den meget negative kritik fra LLO af overenskomstresultaterne for lærlingene og ungarbejderne ikke har været i denne samarbejdsånd. Kritikken har på en række forbundsområder været uretfærdig og egentlig også uforståelig, idet der selvom man ikke nåede de resultater, som LLO havde ønsket, dog alligevel fik taget det største skridt, man i mange år har taget (...).³²

LLO var da også fortsat domineret af DKU, selvom socialdemokraterne var gået ind i organisationen. Efter kongressen i 1973 opgjorde DKU deres andel af ledelsen i LLO til 7 ud af 12 forretningsudvalgsmedlemmer og 20 ud af 42 hovedbestyrelsesmedlemmer. På selve kongressen var det dog kun 44 ud af 107 delegerede, der var medlem af DKU.³³

DKU havde kun et flertal, lokalt og landsdækkende, i den udstrækning partiløse

eller andre grupper valgte at bakke dem op. Det skete dog også overvejende både på det lokale og landsdækkende niveau. Ser man på sammensætningen af bestyrelserne for de 25 lærlingeforeninger i København i 1975, så var medlemmer af DKU formænd for de 8 og medlemmer af DSU for andre 8. Kun i ganske få var der et flertal af partiorganiserede socialdemokrater eller kommunister, men alligevel var der opbakning til en kommunistisk ledelse i Faglig Ungdom København.³⁴

Som forklaringer kan man pege på flere ting. Selvom DSU havde flere medlemmer end DKU, var de langt mindre aktive, og DSU havde efter eget udsagn meget få unge faglige medlemmer i 1970'erne.³⁵ Socialdemokraterne var totalt dominerende i HK-ungdom, men var eksempelvis i mindretal i det centrale lærlingeuvalg i Metal. De havde forholdsvis ringe gennemslagskraft blandt lærlinge på det lokale niveau i lærlingeforeninger og dermed i de fleste Faglig Ungdom-afdelinger. Det understreges af, at DSU i flere tilfælde prøvede at danne Faglig Ungdom-afdelinger, men ikke kunne danne dem på basis af lokale lærlingeklubber i overensstemmelse med LLOs vedtægter – i hvert fald ifølge LLO-ledelsens opfattelse.³⁶

Omvendt fremstår DKU'erne i LLO ikke altid som mønsterdemokrater, når det drejede sig stiftelsen af lokale Faglig Ungdom afdelinger, hvor der var udsigt til at de kom i mindretal. I Skive var der således dukket et massivt flertal af medlemmer af HK op til en stiftende generalforsamling for Faglig Ungdom i 1974. HK havde endnu ikke formelt stiftet en ungdomsklub i Skive, men var ikke desto mindre blevet inviteret til stiftelsen, der endte i kaos, da Bo Rosschou og Ole Zander bl.a. forsøgte at udelukke flertallet fra HK fra den stiftende generalforsamling. Det endte med at der ligefrem blev slagsmål om fanen for Faglig Ungdom Skive.

“... Bo Rosschou [kom] tilbage og greb fanen, som dog blev fastholdt af en af de tilstede-

værende. I sin vrede slog Bo Rosschou herefter denne i panden med fanen, hvorved vedkommende besvimed et kort øjeblik og pådrog sig en bule. En af de øvrige deltagere løb efter Bo Rosschou og fastholdt ham, men gav dog slip igen, da Bo Rosschou sagde, at fanen tilhørte LLO, idet vi mente, det var bedst at undersøge forholdet, for der blev foretaget videre. Herefter forsvandt Bo Rosschou med fanen.

Dagen efter erfarede vi at Bo Rosschou, Ole Zander og arbejdsgruppen havde dannet deres egen FU afdeling. Dette synes besynderligt idet LLO's vedtægter ingen steder giver hverken formanden eller næstformanden ret til at flytte en generalforsamling fra det officielt indkaldte mødelokale og afholde den et hemmeligt sted med deltagelse af gruppe specielt udvalgte sympatisører.”³⁷

Sådan lød det fra medlemmer af HK efterfølgende om stiftelsen af Faglig Ungdom Skive.

LLO blev da også tillagt meget stor betydning i DKU. Udviklingen af lærlingebevægelsen var en af de højeste prioriteter i DKU og LLOs kongresser blev massivt dækket i DKUs blad Fremad.³⁸ Formanden for LLO, Bo Rosschou, sad allerede fra starten i forretningsudvalget for DKU, der nøje fulgte udviklingen i LLO og diskuterede personvalg og andre forhold helt ned i detaljerne.³⁹

Når DKU mødtes med broderorganisationer fra de kommunistiske lande, var det da også kommunisternes rolle i lærlingebevægelsen, der blev trukket frem for at understrege at DKU havde gennemslagskraft blandt de unge. DKU udfoldede også i starten af 1970'erne en hel del aktivitet overfor de kommunistiske ungdomsforbund i Østeuropa, for at de skulle optage formelle kontakter med Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation (LLO). Faktisk skete der i løbet af 1970'erne på internationalt plan nærmest en regulær sammensmeltning mellem DKU og LLO, hvor delegationsrejser fra LLO til østblokken og officiel-

le invitationer begge veje blev organiseret gennem DKU.⁴⁰

Allerede fra slutningen af 1960'erne var Faglig Ungdoms Landsudvalg begyndt at arrangere rejser til forskellige østlande og deltog i konferencer i bl.a. DDR.⁴¹ LLO deltog ved den 10. verdensungdomsfestival i Berlin i 1973, og der var gæster fra Sovjetunionen og FDGB i DDR ved kongresserne, hvor der dog også var repræsentanter for bl.a. den vesttyske fagbevægelse.⁴² Fra midten af 1970'erne fulgte så også sommerkurser i DDR.⁴³ Ønsket om at få synliggjort LLO i østlandene illustreres af, at Niklas Gudmundsen som nyvalgt LLO-formand, så sent som i 1984 tog til Moskva, for sammen med den afgående formand at overvære den traditionelle 1. maj parade.⁴⁴

Ungdommens 5 krav

I 1968 var studenteroprøret brudt ud på Københavns Universitet og samme år var der også protester blandt skoleelever, gymnasieelever og lærerstuderende. Ikke mindst studenterne var interesseret i tættere kontakt til arbejderungdommen, og marts 1969 oplevede man den første fælles demonstration på tværs af uddannelsesområder, da De Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg (DUS), omfattende alle eksisterende elev- og studenterorganisationer, og Faglig Ungdom København i fællesskab demonstrerede for en bedre uddannelsesstøtte. Man samlede op mod 10.000 demonstranter i København, og det lagde et mønster. I de næste 15 år var fælles demonstrationer på tværs af uddannelsesområder et kendetegn ved ungdomsprotester i Danmark.⁴⁵

De Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg (DUS) udviklede sig i 1970'erne til den fælles front eller aktionskomite for elev-, studenter og lærlingeorganisationerne. Det var gennem lærlingebevægelsens deltagelse i DUS og de fælles protestaktiviteter i 1969-70, at unge fra de andre elev- og studenterorganisationer i første omgang blev præsenteret for DKUs linie. Og selv om DKU ikke

havde spillet nogen rolle i studenteroprøret, der var præget af det nye venstre, så fik kommunisterne gennem deres position i lærlingebevægelsen på denne måde indflydelse på de uddannelsesprotester, der nu havde udviklet sig til et bredt ungdomsoprør.

Det blev LLO der i 1972, fremsatte ungdommens 5 krav: Ret til arbejde, ret til uddannelse, ret til en løn til at leve af, ret til en bolig og ret til medbestemmelse, som fra 1973 blev det minimumsprogram, der stod som kommunisternes bud på et fælles aktionsprogram for alle lærlinge-, elev- og studenterorganisationerne.⁴⁶ Ungdommens fem krav var almene interessekrav for unge og repræsenterede kontinuitet i forhold til reformkravene fra 1960'ernes protestaktioner blandt studerende, elever og lærlinge.

LLO og Faglig Ungdom tog også initiativ til "ungdommens aktionsuge", hvor elev-, studenter- og lærlingeorganisationer i fællesskab gennemførte lokale aktioner og happenings under de fem krav. LLO-Kongressen i 1973 vedtog at ungdommens aktionsuge afsluttende med en fælles landsdækkende aktionsdag i første uge af oktober blev en årlig tradition og det var et væsentligt middel til også at få udviklet lokale samarbejder mellem forskellige grupper af unge under uddannelse og den faglige ungdom og i det hele taget popularisere de fem krav. Det var også i forbindelse med aktionsugerne, at LLO lancerede 'Røde Wilfred' som lærlingebevægelsens fælles symbolfigur, der som sang med tekst og musik af Arne Würgler og Benny Holst gik hen og blev de unges fagliges nye kamphymne.

Sideløbende med aktionsugerne kastede LLO og Faglig Ungdom kræfterne ind i at få de unge organiseret i fagbevægelsen og arbejdsgivere til at tegne overenskomst. Et godt eksempel på hvordan det også blev grebet an, var Faglig Ungdom i Århus, der i 1975 benyttede den årlige festuge til at få presset lokale værtshuse og restauranter til at tegne overenskomst. De unge kontaktede således tjenerforeningen og bryggeriarbej-

dernes fagforening, der var villige til at lukke til at lukke for ølforsyningen, mens Faglig Ungdom informerede personalet om hvilke fagforeninger de skulle melde sig ind i, stillede op som blokadevagter, og opfordrede samtidig evt. gæster til at gå et andet steds hen og spise og drikke. Aktionerne havde den effekt, at 33 lokale restauranter indgik overenskomst. Fagforeningerne fik pludselig 300 nye medlemmer, som på deres arbejdspladser opnåede både lønforbedringer og ordnede arbejdsforhold.⁴⁷

Man fortsatte med at vedtage udtalelser på LLOs kongresser mod USA's krig i Vietnam o.lign.. Men ser man på aktiviteterne så var det unges sociale forhold og uddannelsesforhold, som man mobiliserede omkring i første halvdel af 1970'erne, modsat 1960'erne hvor aktiviteter som deltagelse i protester mod USA's krig i Vietnam, oberstjuntaen i Grækenland o.lign. havde fyldt mere. Først med 1980'ernes fredsbevægelse kom den type engagement igen højere op på dagsordenen for LLO og Faglig Ungdom.

Oprøret mod Hartling

I 1974 dannede Hartling en smal Venstreregering. Venstreregeringens politik rettede sig mod at skabe skattelettelser finansieret af offentlige besparelser, og det blev derfor signalet til omfattende protester blandt de unge og på arbejdsmarkedet. Det var samtidig det første udtryk for DKPs nyvundne organisatoriske styrke efter partiet igen var kommet i folketinget ved jordskredsvalget.

Det var de unge under uddannelse, der tidligst var på banen. Venstreregeringen foreslog forskellige forringelser af uddannelsesstøtten, hvor det mest vidtrækkende blev afskaffelsen af de rentefri statslån til fordel for højtforrentede banklån. I alt skulle der skæres 600 mio. på uddannelsesområdet. Det udløste de hidtil største protester blandt danske unge under uddannelse. I februar 1974 var der demonstrationer i næsten 20 byer landet over, og alene i København samlede 25.000 demonstranter. Det

største deltagerantal til en uddannelsesdemonstration hidtil. Igen i efteråret 1974 var der store aktioner på uddannelsesstederne. Der var tale om protester i et hidtil uset omfang.

I maj 1974 oplevede Danmark så den mest omfattende politiske strejkebølge i næsten 20 år. LOs formand Thomas Nielsen erklærede, at det hele bare var "kommunistisk inspireret hysteri", mens Bo Roschou indirekte beskyldte socialdemokraterne og LO for splittelsesforsøg til gavn for arbejdsgiverne i og med, at de ikke konsekvent støttede aktionerne under maj dagene, og i øvrigt så LLO-formanden majstrejkerne som et eksemplarisk eksempel på opbygning af aktionsenhed på arbejdspladserne.

"Der har været talt meget om krigserklæringer mod den ene og den anden gruppe i arbejderklassen, men på arbejdspladserne er hverken vore medlemmer eller de øvrige arbejdere jo interesseret i at slås indbyrdes. Og hvem er det der har gavn af et indbyrdes slagsmål i arbejderbevægelsen. Naturligvis arbejdsgiverne som har en klar interesse i at få splittet den aktionsenhed, som arbejdspladserne er ved at få bygget op. (...)

Udgangspunktet for aktionsenheden kan ikke være, om man er utilfreds med, om en den ene eller den anden politiske gruppe har større eller mindre indflydelse i arbejderbevægelsen. For kendsgerningerne er, at der eksisterer forskellige politiske opfattelser af, hvordan fagbevægelsen skal virke og både reformismen og den revolutionære strategi, har dybe rødder i arbejderklassen.

Udfra denne erkendelse må linien være, at aktionsenheden, det er den fælles aktion omkring de punkter der opnås enighed om og ikke at løse påstande af snævertsynede partipolitiske interesser, slynges mod anderledes tænkende."⁴⁸

DKPs faglige folk og det kommunistisk dominerede Københavnske formandsinitiativ spillede en væsentlig rolle for protesterne.⁴⁹

I forlængelse af majstrejkerne indkaldte formandsinitiativet til en faglig konference den 5.-6. oktober for at drøfte erfaringerne fra strejkerne og den øvrige aktivitet mod Hartling-regeringens politik. Men det førte samtidig til et forværret forhold mellem LO og LLO.

Det hele startede ved et LLO forretningsudvalgs møde den 6. august 1974, hvor Bo Rosschou på sekretariatets vegne foreslog, at LLO fra skulle opfordre medlemsorganisationerne til at deltage i formandsinitiativets faglige konference. Repræsentanterne fra HK-Ungdom, SID og LO gik imod forslaget, og konklusionen blev, at man ville sende indbydelsen til LLOs medlemsorganisationer, men uden opfordring til at deltage. I stedet ville man vente på hovedbestyrelsesmødet den 17.-18. august, der skulle afgøre om man skulle opfordre til deltagelse på konferencen. Den 15. august var LLO's sekretariat så indkaldt til et møde med SID, HK, Metal og LO. Ingen af forbundenes ungdomsorganisationer var inviteret. På mødet fik LLOs repræsentanter – ifølge det senere referat fra LLO – at vide, at såfremt man tilsluttede sig formandsinitiativets konference, så ville al faglig, økonomisk og politisk støtte fra LO og de tre forbund blive indstillet. Ikke desto mindre valgte Bo Rosschou og det øvrige sekretariat fortsat at opfordre LLOs hovedbestyrelse til at slutte op om konferencen, hvad man også meddelte til LO og Forbundene på mødet. Ved LLOs hovedbestyrelsesmøde opfordrede Keld Andersen, der var LOs repræsentant, til at man som det første punkt tog en diskussion om tilslutning til konferencen. Efter en livlig diskussion endte det med en afstemning, hvor 28 stemte for deltagelse, 6 imod – og 2 undlod at stemme. Efter afstemningen forlod Keld Andersen så mødet, med henvisning til manglende mandat fra LO's forretningsudvalg.⁵⁰

På trods af presset fra LO og forbundene valgte LLO at fastholde tilslutningen til det Københavnske formandsinitiativets konference og karakteriserede det i beretningen til

efterfølgende kongres:

“Denne konference blev et afgørende led i det fortsatte arbejde for at få væltet den reaktionære regering og tog bl.a. initiativ til indkaldelsen af den store massedemonstration på Chr.borgs slotsplads den 26. november 1974.”⁵¹ (5.-6. oktober 1974).

Det var et meget klart signal om, at man i LLOs ledelse i en konflikt med LO's ledelse entydigt placerede sig på DKPs side i fagbevægelsen

LO's brud med LLO

Igennem første halvdel af 1970'erne blev lærlingearbejdet hele tiden udvidet landet over. LLOs kongresser samlede mellem 270 og 300 lærlinge som delegerede og tilhørere. Der blev dannet flere lokale Faglig Ungdom afdelinger, og aktivitetsniveauet i de eksisterende steg hele tiden. I midten af 1970'erne var der over 20 Faglig Ungdom afdelinger mod reelt kun fem fungerende ved kongressen i 1970, og der var en voksende aktivitet blandt unge i fagbevægelsens ungdoms- og lærlingeudvalg. Sidste halvdel af 1970'erne blev lærlingebevægelsens udadvendte aktiviteter imidlertid overskygget af, at LLO blev kastet ud i en regulær eksistenskamp for overhovedet at overleve.

LLO havde på ingen måde forsøgt at stryge LO med hårene, og ved kongresserne blev de unge socialdemokrater i stigende grad tromlet af kommunisterne. Lærlingeorganisationen var bl.a. stærkt kritiske overfor det fagretlige system, og da unge socialdemokrater på LLOs kongres i 1974 foreslog at man i kongresudtalelsen forsigtigt udtalte støtte til den socialdemokratiske fagbevægelses kongstanke ØD, blev det nedstemt af et massivt flertal (86 mod 26 stemmer).⁵²

En anden stående kilde til konflikt var imidlertid styrkeforholdet mellem faglig ungdom afdelingerne og forbundenes landsdækkende lærlingeudvalg. På kongressen i

1974 var der blevet nedsat et udvalg, der skulle se på strukturen i LLO. Ved kongressen i 1975 blev der så fremsat to forskellige indstillinger fra udvalget. Kommunisterne foreslog, at kongressen fremover kun skulle afholdes hvert andet år, og at der i stedet blot skulle holdes et repræsentantskabsmøde i de kongresløse år. EFG elevrådene delegeretall skulle øges til 20 repræsentanter, lokale tværfaglige sammenslutninger med mindre end 25 medlemmer skulle ikke have nogen delegerede eller kunne anerkendes som Faglig Ungdom afdelinger.⁵³

Modsat fremsattes en indstilling fra LOs, SIDs og Faglig Ungdom Roskildes repræsentanter i strukturudvalget, der bl.a. foreslog, at Faglig Ungdom afdelingerne fremover skulle samles i 7 kredse (regioner), som skulle vælge delegerede efter det samlede medlemstal i regionen, samtidig med at de store landsorganisationer skulle sikres flere repræsentanter i LLOs hovedbestyrelse.⁵⁴ Indstillingen, skrevet af Keld Andersen, var samtidig en særdeles skarp kritik af forholdene i LLO.

“Det er med beklagelse konstateret i strukturudvalget, at der ikke har været mulighed for en dyberegående vurdering af LLO's struktur og daglige arbejde. Det er ikke lykkedes at få udvalget fuldtalligt i overensstemmelse med vedtagelsen på LLO's 5. kongres. De væsentligste årsager hertil skal findes i den manglende arbejdsindsats, som LLO's sekretariat har præsenteret i forbindelse med strukturudvalget.

Der er desværre blevet foretaget alt for lidt fra LLO's sekretariat for at inddrage en række af de forbundsområder, som var forudsat af kongressen. Der har heller ikke været jævnlig kontakt til disse forbund – en udvej som måske kunne have afhjulpet dette forhold. (...)

Der har i det seneste stykke tid vist sig tegn på en række uoverensstemmelser mellem LLO og en del af forbundenes ungdomsorganisationer, som må pege på nødvendigheden af en stærkere placering af disse i LLO's struktur i

forhold til de lokale tværfaglige sammenlutninger. Der har – på de ganske få strukturudvalgsmøder – ikke været rejst så væsentlige argumenter herimod, at de ikke langt overskygges af de fordele, som vil kunne høstes gennem forbundenes mere centrale placering og deraf følgende mere aktive indsats.”⁵⁵

Keld Andersen m.fl. pegede i øvrigt på, at flertalsindstillingen på daværende tidspunkt kun var tiltrådt af 4 af strukturudvalgets 16 repræsentanter, mens mindretalsindstillingen var fremsat af 3 af de repræsenterede organisationer. Strukturforslag fra LOs og SIDs repræsentanter blev nedstemt med et brag, da der var 91 for og kun 30 imod flertalsindstillingen fra strukturudvalget.

De organisatoriske og politiske modsætninger var baggrunden for, at socialdemokraterne i 1975 besluttede, at LO og de store forbund skulle bryde med LLO. HK og DSU brød allerede i foråret 1975 med LLO.⁵⁶ Fra sommeren 1975 blev der holdt hemmelige møder mellem repræsentanter for DSU og forbundene HK, Metal, SID og Snedker-tømrerne.⁵⁷ Det blev fastslået, at forbundene skulle melde sig ud af lærlingeorganisationen sammen med de Faglig Ungdom-afdelinger, hvor DSU havde flertal. I stedet skulle der dannes et tværfagligt ungdomsarbejde under LO, hvor ikke-socialdemokratiske “minoritetsgrupper”, som eksempelvis DKU, ikke havde indflydelse.⁵⁸

December 1975 nedsatte LO formelt et udvalg, der skulle vurdere det faglige ungdomsarbejde. Udvalget bestod stort set af de samme repræsentanter, som allerede havde mødtes igennem et halvt år⁵⁹, og da udvalgets rapport forelå i april, var konklusionen ikke overraskende, at LO skulle bryde med LLO og etablere nye tværfaglige ungdomsudvalg direkte underlagt LO og Fællesorganisationerne.⁶⁰

Kampen mod LLO og Faglig Ungdom

DKU overvurderede betydningen af deres

styrke i lærlingebevægelsen – og undervurderede tilsvarende, hvor hårdt socialdemokraterne ville slå til. Da LO, SID og Metal i august 1974 truede med at trække støtten til LLO i forbindelse med formandsinitiativets konference, så lykkedes det at presse forbundsledelserne til at trække truslerne tilbage ved at mobilisere forbundenes ungdomsorganisationer.⁶¹ Samme model forsøgte man i foråret 1976.⁶² Ungdomslandsmødet i SID, der samlede 300 unge, gav fuld opbakning til LLO, og det samme gjorde en landskonference med 200 lærlingerepræsentanter fra 30 ungdomsgrupper i Metalarbejderforbundet.⁶³ Mobiliseringen kulminerede med, at LLO i september 1976 samlede 600 repræsentanter til en tillidsmandskonference med opbakning til lærlingeorganisationen. Ikke desto mindre meldte hovedledelserne i både SID og Metal deres unge medlemmer ud af LLO, og et flertal på LO's repræsentantskabsmøde vedtog at afbryde samarbejdet med lærlingeorganisationen.

LLO havde opbakning fra et flertal af de aktive medlemmer i de fleste ungdomsgrupper under fagbevægelsen – bortset fra HK – hvilket eksempelvis afspejles af, at DKU sad med et klart flertal af de valgte repræsentanter i Metals landsudvalg for lærlingene. De lærlingelandsorganisationer, der var selvstændige – som eksempelvis El-lærlingene – fastholdt da også til det sidste støtten til LLO, ligesom mange lokale lærlinge- og ungdomsgrupper i fagbevægelsen fortsatte med at være medlemmer af de lokale afdelinger af Faglig Ungdom. Det gjorde imidlertid ikke noget synderligt indtryk på lederne i de store socialdemokratiske fagforbund, der havde magten og nu søgte at knække LLO. Snedker-tømrerforbundet fratog eksempelvis i 1977 lærlingeafdelingens økonomiske tilskud, fordi de unge havde en positiv holdning til LLO,⁶⁴ og da lærlingeledelsen siden ville melde sig ind i LLO, blev de simpelthen smidt ud af tømrerforbundet. I stedet blev der indsat en socialdemokratisk ledelse.⁶⁵ Da det kommunistiske flertal i den valgte ledelse i Metals

centrale lærlingeudvalg ville fastholde en tilknytning til LLO, resulterede det i, at forbundet simpelthen suspenderede sit eget ungdomsarbejde både lokalt og landsdækkende.⁶⁶ På det lokale niveau kan man følge den samme udvikling. Flere socialdemokratiske dominerede fællesorganisationer forsøgte at smide Faglig Ungdom ud, og i flere tilfælde hvor lokale ungdoms- eller lærlingeudvalg ville tilslutte sig Faglig Ungdom, blev det lokale ungdomsarbejde standset af socialdemokraterne i fagforeningerne.⁶⁷ Der blev sendt et utvetydigt signal til fagbevægelsens unge om, at hvis de mente noget andet end de socialdemokratiske forbundsledelser, så hørte de ikke til i fagbevægelsen.

Fællesorganisationernes Ungdomsudvalg (FOU)

Socialdemokraternes og LO alternativ til LLO og Faglig Ungdom blev "Fællesorganisationernes Ungdomsudvalg" (FOU). Her kunne unge ikke selv vælge at være aktive, men skulle udpeges til de lokale ungdomsudvalg af de lokale fællesorganisationer, og aktiviteterne og økonomien skulle som hovedregel godkendes af det 'voksne' system, og på landsplan var der ingen mulighed for at påvirke beslutninger.⁶⁸

I udgangspunktet var socialdemokraterne særdeles optimistiske omkring udsigterne for FOU. Opfattelsen i DSU og HK i slutningen af 1977 var således, at LLO var en halvdød organisation. Bekymringen var derfor om tiden var inde til, at kommunisterne ville tage en kovending og gå ind i FOU. Socialdemokraterne måtte derfor have så meget politisk styr på LOs ungdomsarbejde, at det ikke gled af hænde og faldt i "kløerne på kommunisterne".⁶⁹

De unge socialdemokraters optimisme omkring LLOs og FOU's udvikling falmede dog i løbet af 1978. "Det er meget beklageligt at LLO/FU's 'døds kamp' trækker så langt ud, man spørger sig endda en gang imellem om det er en 'døds kamp', hed det i en intern skrivelse fra landsudvalget i HK-

Ungdom.⁷⁰

Da man i LO gjorde status i december 1978 i en rapport om fagbevægelsens ungdomsarbejde, måtte man konstatere, at ungdomsarbejdet under Fællesorganisationerne langt fra fungerede. Tanken om, at der først og fremmest skulle ske en koordinering af det eksisterende ungdomsarbejde i de enkelte fagforeninger var en fiasko. Den typiske Fællesorganisation havde kun fungerende ungdomsarbejde i en enkelt eller to af de tilsluttede fagforeninger. Samtidig var der for få aktiviteter i de etablerede FOU-udvalg. Kræfterne blev i høj grad brugt på det strukturelle og etableringen af tværfaglige ungdomsudvalg. LLO var fortsat en alvorlig konkurrent, og LO's statusrapport slog fast, at DSU måtte anerkendes over hele linien som den politiske samarbejdspartner for det tværfaglige ungdomsarbejde. DSU skulle til gengæld opfylde deres "... forpligtelse med hensyn til opgøret med LLO og rekruttering af aktive faglige unge i lokalområderne."⁷¹

Det var tydeligt, at FOU ikke blot handlede om at bekæmpe kommunisterne i fagbevægelsen, men rettede sig mod at holde alle ikke-socialdemokratiske grupper af unge udenfor indflydelse i fagbevægelsen. LO ville ikke acceptere andre end socialdemokrater i ungdomsarbejdet på noget niveau. Da repræsentanten for HK i FOU-Fredrikshavn i 1980 eksempelvis viste sig at være SF'er, blev det prompte besluttet på et møde mellem LO og DSU, at hun skulle skiftes ud.⁷²

I 1980 fastslog Frode Nicolaisen da også på et møde med DSU, at FOU's formål reelt blot var at være en dækorganisation for DSU. "FOU var prestige for DSU, fordi LO vil se resultater af DSU's faglige arbejde", hed det blandt andet.⁷³ Udsagnet er bemærkelsesværdigt, eftersom Nicolaisen ikke blot var tidligere formand for DSU, men faktisk daværende ansvarlig for LO's ungdomsarbejde.

FOU oprettede den såkaldte jobpatrolje til oplysning om fritidsjob i 1979, men ellers

var det meget småt med aktiviteterne. Strukturen sikrede socialdemokratiet og DSU en effektiv kontrol med organisationen, men der var ringe opbakning blandt de faglige unge til FOU.

Resultatet af denne opfattelse af det faglige ungdomsarbejde var, at der kun var ganske få aktiviteter i FOU, ikke noget medlemsdemokrati for de unge, og kun medlemmer af DSU indgik i arbejdet.

Spørgsmålet er, om ikke en væsentlig del af forklaringen på de problemer som LO og fagbevægelsen stod med fra starten af 1990'erne med at rekruttere unge medlemmer og i det hele taget få engageret de unge i fagbevægelsen havde rødder i den hårdhændede måde, hvorpå man søgte at befæste en socialdemokratisk enevælde i det faglige ungdomsarbejde? Det lykkedes i hvert fald i sidste halvdel af 1970'erne effektivt at blokere for enhver form for nytænkning og selvstændigt ungdommeligt engagement i fagbevægelsen.

LLOs og Faglig Ungdoms videre udvikling

På trods af at LLO med et slag var blevet berøvet sin hovedindtægtskilde og blev systematisk modarbejdet af ledelsen af flere fagforbund, fortsatte organisationen ikke desto mindre med at eksistere. Efter en turbulent overgangsperiode kunne LLO i de følgende år opretholde et relativt højt aktivitetsniveau, hvor man eksempelvis gennemførte stort anlagte kampagner og aktionsdage for lovsikring af praktikpladser, og der var fortsat en væsentligt opbakning til organisationen blandt de aktive lærlinge.⁷⁴ Så sent som i 1984 kunne LLO stadig samle mere end 300 lærlinge som delegerede og tilhørere til deres kongresser.⁷⁵

Enkelte af de 'røde' forbund som eksempelvis typograferne fastholdt da også samarbejdet med LLO.⁷⁶ På det lokale niveau satsede Faglig Ungdom afdelingerne især på at oplyse unge om fagbevægelsen og lave faglige aktioner for at få arbejdsgivere til at

skrive overenskomst. Med en vis succes. Det gav sig ikke mindst udslag i, at man nu gennemførte årligt tilbagevendende sommerkampagner, hvor aktivister fra lokale Faglig Ungdom afdelinger tog ud i sommerlandet for at oplyse unge om deres rettigheder og samtidig presse arbejdsgivere til at sikre ordnede forhold, og om nødvendigt gennemføre faglige blokader for at få arbejdsgivere til at tegne overenskomst – især på grillbarer o.lign. indenfor Hotel og Restaurationsområdet.⁷⁷ Faglig Ungdom fortsatte også som dem, der tog det hårde slid som blokadevagter i en lang række arbejdskampe. I 1981 gennemførtes en stor landsdækkende kampagne mod Chicken & Burgerkæden, der ejedes af BP, og da Hotel og Restauration i 1982 startede kampen for at tvinge burgerimperiet McDonalds til at skrive overenskomst, var det de unge fra Faglig Ungdom, der trådte til som fodfolk og aktivister.

Nok havde DSU og DKU været uenige om det meste, men de delte den samme modvilje mod venstresocialister og beslægtede grupper i lærlingebevægelsen. Da DSU forlod lærlingeorganisationen blev der imidlertid rum til en "venstreopposition" i lærlingebevægelsen. I Aalborg lykkedes det unge medlemmer af VS først at overtage ledelsen i SID's lokale ungdomsafdeling og siden den lokale Faglig Ungdom-afdeling, som man var den dominerende gruppe indenfor fra 1978/79 og frem. Udadtill blev LLO således presset af LO, og indadtill blev DKU nu også udfordret af andre venstrefløjsgrupper. Hvor der i 1976 havde siddet 2 venstresocialister i LLOs hovedbestyrelse, så udgjorde unge VS'ere og sympatisører omkring en tredjedel af medlemmerne i starten af 1980'erne.⁷⁸

Ved LLOs kongres i 1980 måtte DKU konstatere, at midtergruppen stort set var forsvundet fra LLO, der nu fordelte sig med en overvægt til DKU og "en ikke tidligere set stor del organiserede VS'ere", der vandt frem i både København og flere mindre provinsbyer. Til stor irritation i DKUs faglige

sekretariat var venstresocialisterne ikke uden arbejdsomhed, men påtog sig i højere grad organisatoriske arbejdsopgaver.

"Dette vil sige at de dage, hvor vi kunne betegne venstrestremisterne som "langhårede ruc-studerter" eller studenter der aftjener deres proletariske værnepligt er ovre. I dag udgør de – koncentreret om VS – en afgørende kraft og spiller en væsentlig rolle i det faglige ungdomsarbejde."⁷⁹

Venstresocialisternes entre i lærlingebevægelsen blev opfattet som en trussel på flere leder. Ikke mindst, fordi det blev set som en reel fare for, at LLO (og DKU) kunne blive yderligere isoleret i forholdet til den socialdemokratisk dominerede del af fagbevægelsen. Kommunisterne kunne ikke længere blot presse VS'erne ud af LLO, som man havde forsøgt indtil 1976, eftersom det yderligere kunne svække lærlingeorganisationen. DKUs problem var derfor på den ene side at fastholde alle kræfter omkring organisationen og på den anden side at bevare sin politiske dominans.

Væsentlig for gennembruddet af en venstreopposition indenfor lærlingebevægelsen var imidlertid de interne konflikter i DKU, som i efteråret 1978 resulterede i eksklusionssager mod to af DKUs lærlingeledere: Jannich Koefod og Anders Nyman. Jannich Koefod var som forretningsudvalgsmedlem i LLO, og formand for både Faglig Ungdom og Typograflærlingene i København, en lærlingeleder med en relativ tyngde i DKU-regi og en af dem, der blev trukket frem, når man skulle bruge en udtalelse om lærlingenes forhold i Fremad.⁸⁰ Eksklusionen kom efter en langstrakt konflikt, hvis udgangspunkt var uenigheder internt i DKU og DKP om hvorvidt genindførelse af lærlingelønnen under EFG-ophold skulle rejses som krav i forbindelse med overenskomstforhandlingerne eller ej. Lønnen på EFG basis var blevet afskaffet i 1976.

Den faglige sekretær Hans Nielsen havde på et møde i DKU's faglige landsudvalg er-

klæret, at spørgsmålet om EFG-løn ikke måtte rejses til overenskomstkampagnen under nogle omstændigheder. Uden at dette dog måtte komme til afstemning på mødet. Bag uenigheden lå dels det principielle spørgsmål, om kravet om EFG-løn skulle rejses overfor staten eller overfor arbejdsgiverne, og dels en opfattelse hos dele af partiet af at det ikke var taktisk klogt at rejse spørgsmålet overfor socialdemokraterne i fagbevægelsen.⁸¹

Hele sagen blev særdeles eksplosiv, da først LLOs kongres i april 1978 og siden Faglig Ungdom København vedtog, at EFG-lønnen skulle rejses som et af flere overenskomstkraav. Jannich Kofoed havde været en drivende kraft for at få det ind i udtalelserne fra møderne. Sagen afspejlede som sådan i høj grad en utilfredshed blandt en del af DKUs lærlingeaktivister over at få dikteret en linie i lærlingspørgsmålet, som man herefter blot skulle rette ind efter. Da der efterfølgende udviklede sig en åbenbar modsætning mellem vedtagelserne om spørgsmålet i LLO og i DKUs hovedbestyrelse, erklærede LLO-formanden Ole Sørensen, ifølge en senere redegørelse af Jannich Koefod, at det herefter gjaldt om at omfortolke LLOs vedtagelser til DKUs fordel. Da Jannich Koefod og Anders Nyman i Faglig Ungdom København ikke desto mindre fastholdt, at lønkravet skulle rejses til overenskomstforhandlingerne, blev de sat i karantæne i DKU fra september 1978. Få dage efter samlede Faglig Ungdom København 1000 EFG-lærlinge til demonstration foran LO's repræsentantskab med kravet om at få skolelønnen genindført med overenskomsten.

Litografernes forbundsformand bakkede kravet op på LO's møde, og at der næppe lå en klar partiholdning til spørgsmålet afspejles af, at formandsinitiativet i slutningen af september rejste kravet som generelt overenskomstkraav overfor arbejdsgiverne. Men uanset hvad stod karantænerne ved magt. Et halvt år efter blev Anders Nyman smidt ud af forretningsudvalget i LLO og eksklud-

deret af DKU. Det fik Jannich Kofoed til at melde sig ud af DKU og trække sig fra forretningsudvalget i LLO. DKU forsøgte herefter at få væltet Jannich Kofoed som formand for Faglig Ungdom København på en ekstraordinær generalforsamling i marts 1979. Det resulterede imidlertid i, at Jannich Koefod blev genvalgt som formand, mens et klart flertal af de delegerede i stedet vedtog en skarp protest mod LLOs forretningsudvalg.⁸² Efterfølgende blev både Anders Nyman og Jannich Koefod genvalgt til hovedbestyrelsen på LLOs kongres.⁸³ Året efter blev en VS'er formand for Faglig Ungdom København.⁸⁴

Resultatet af eksklusionen blev, at DKU mistede kontrollen over landets største Faglig Ungdom afdeling, der pludselig blev en oppositionel base indenfor lærlingebevægelsen, og eftersom den kommunistiske formand for Faglig Ungdom Aalborg Finn Villadsen langt hen af vejen var enig med Jannich Koefod, var det en medvirkende årsag til de unge VS'eres gennembrud i den nordjyske lærlingebevægelse.⁸⁵ Først i 1981 genvandt DKU kontrollen over Faglig Ungdom-København, men Faglig Ungdom Aalborg forblev til lukningen af LLO i 1988 en base for venstreoppositionen.

Sammenfatning

Lærlingebevægelsens historie i 1960'erne og 1970'erne endte med *også* at blive en del af fortællingen om kampen mellem kommunister og socialdemokrater om magten i fagbevægelsen. Det ville da også være helt forkert, at se bort fra de ideologiske og magtmæssige modsætninger, men det ville være lige så forkert at reducere LLOs historie til *alene* et spørgsmål om socialdemokrater kontra kommunister.

Faglig Ungdom og LLOs opståen var entydigt et produkt af et ungdomsoprør indenfor rammerne af fagbevægelsen. De unge ville have lov til at bestemme mere over deres egne forhold og sat deres særlige interesser og problemer højere på dagsorde-

nen.

Det lykkedes i 1960'erne og 1970'erne at skabe dynamik i lærlingebevægelsen i Danmark i et omfang man ikke tidligere havde set. Set i et overordnet perspektiv, så fik lærlingebevægelsen ny energi i kraft af, at den fra 1966 og frem blev mere fokuseret på de politiske aktiviteter og langt mere eksplisit rettede brodden mod den voksne fagbevægelse i form af en mere konfrontatorisk linie overfor forbundene og LO's ledelse, som man mente svigtede de unge medlemmers interesser, mens modsætninger mellem unge kommunister og unge socialdemokrater blev mindre væsentlige i det lys.

Der var i sidste halvdel af 1960'erne en åbenhed overfor samarbejde både blandt unge kommunister, unge socialdemokrater og unge SF'ere. Den åbenhed og samarbejdsvilje var en afgørende forudsætning for udviklingen af den ny lærlingebevægelse.

Det er bemærkelsesværdigt, hvordan medlemmer af DKU i samarbejde med andre formåede at danne LLO og siden få presset LO og forbundene til at anerkende det som lærlingenes repræsentant. Bemærkelsesværdigt fordi det var flere år før kommunisternes forøgede tilslutning i forbindelse med EF afstemningen, på et tidspunkt hvor DKU havde forholdsvis få medlemmer – herunder et begrænset antal lærlingemedlemmer.

Manglende åbenhed overfor de unges holdninger og ringe forståelse for de unges særlige problemer fra den ældre ledelse i den socialdemokratiske fagbevægelse betød, at fagligt aktive unge i lærlingebevægelsen i starten af 1970'erne i stedet søgte mod kommunisterne.

Igennem LLOs historie i 1970'erne var der således fortsat en understrøm af ungdomsoprør, og det var kun i den udstrækning, at DKU fortsat fremstod som dem, der gjorde mest for at rejse de unges krav og interesser overfor forbundene og LO, at de kunne opretholde deres dominerende position i lærlingebevægelsen. Det understreges af, at manglende vilje til at

sætte de unges problemer øverst på dagsordenen i forbindelse med overenskomstforhandlingerne i 1979, og reelt manglende anerkendelse af lærlingebevægelsens autonomi, betød at kommunisterne mistede kontrollen med Faglig Ungdom København (for en stund) og Faglig Ungdom Aalborg, der frem til lukningen af LLO i 1988 forblev en base for grupper til venstre for DKU i lærlingebevægelsen.

LO erklærede, at de ikke ville have 'dikende lammehaler' i lærlingebevægelsen, men ikke desto var det hvad man skabte med dannelsen af Fællesorganisationernes Ungdomsudvalg (FOU). LO var også meget lidt åbne overfor de unges aktiviteter i 1960'erne for at få deres interesser længere op på fagbevægelsens dagsorden. Man brød sig hverken om at blive udfordret på den måde eller om de unges selvstændighedsstrang og forstod næppe rækkevidden af det opbrud, der var i gang blandt unge. Men i og med at de unge i udgangspunktet var en fælles front af både kommunistiske og socialdemokratiske lærlinge, så var det begrænset, hvad LO kunne gøre for at blokere for udviklingen. Omvendt gik LO faktisk ind og støttede LLO økonomisk, selv om den massive kritik, som lærlingeorganisationen rejste af resultaterne for de unge ved overenskomstforhandlingerne, var en kilde til irritation, da den ikke blev opfattet som helt rimelig, og LOs repræsentant i LLOs ledelse var tilmed en lederne af lærlingeoprøret fra 1966. Det var først da LLO entydigt tog parti for DKP i fagbevægelsen i en direkte konfrontation med LO og Forbundenes ledelser, at det resulterede i et brud.

I sidste halvdel af 1970'erne sondrede de unge socialdemokrater dog ikke mellem om deres konkurrenter i lærlingebevægelsen var kommunister, venstresocialister, SF'ere eller for den sags tilknyttet trotskistiske eller maioistiske smågrupper og partier. Enhver lærlingeaktivist tilsluttet en gruppe til venstre for socialdemokratiet var for de unge socialdemokrater en modstander og ikke en potentiel samarbejdspartner indenfor fagbe-

vægelsen

DKU'erne i LLO talte på deres side om, at lærlingebevægelsen både skulle rumme arbejderbevægelsens reformistiske (socialdemokratiske) del og revolutionære (kommunistiske) del, da begge havde "dybe rødder i arbejderklassen". Men i praksis tromlede man de unge socialdemokrater i lærlingebevægelsen i en lang række væsentlige spørgsmål. Hvilken betydning det havde i denne sammenhæng, at de socialdemokratiske unge faglige ikke mindst kom fra HK området, men de unge kommunister tilsyneladende stod stærkest blandt de unge faglærte i industri og håndværk er vanskeligt at sige, men det har næppe fremmet forståelsen for modpartens synspunkter.

Tilknytning til Formandsinitiativet og tilslutning til eller afvisning af ideen om ØD havde ret beset meget lidt at gøre med de unges forhold på arbejdsmarkedet, men meget med socialdemokratiske og kommunistiske ideologiske positioneringer i 1970'erne. Der blev bemærkelsesværdigt lidt plads til de unge socialdemokraters synspunkter, og DKU overvurderede fatalt betydningen af sin relative styrke i lærlingebevægelsen, da man stadigt mere åbenlyst udfordrede LOs ledelse på spørgsmål som ikke havde noget med de unges forhold at gøre, samtidig med at man stadig forventede, at LO var hovedsponsor for lærlingelandsorganisationen.

Ved siden af de ideologiske og generati-onsmæssige modsætninger, var der dog også spørgsmålet om styrkeforholdet mellem de lokale Faglig Ungdom afdelinger og forbundenes landsdækkende lærlingeudvalg. Forbundene havde den klare opfattelse, at de var underrepræsenteret i forhold til deres medlemstal og den modsætning går som en rød tråd igennem LLOs historie lige indtil LOs brud med lærlingeorganisationen.

Perspektivering

LLO fortsatte med at eksistere frem til 1988 og samlede fortsat en stor del af de aktive

lærlinge. Men organisationens gennemslagskraft blev mindre og samtidigt dalede de faglige unges engagement mere overordnet igennem 1980'erne.

Da man var nået frem til midten af 1990'erne, hvor både LLO, Faglig Ungdom og FOU var nedlagt og erstattet af LO Ungdom, måtte LO og den øvrige fagbevægelse til gengæld erkende, at man nu stod med problemer med voksende skepsis overfor fagbevægelsen i det hele taget og dalende medlemsandele blandt de unge og en tendens til faldende aktivitet og færre aktive i det faglige ungdomsarbejde. Hvordan man skulle løse de problemer har så været fagbevægelsens udfordring lige siden.⁸⁶

I LOs jubilæumshistorie fra 1998 skriver Mogens Jensen, der var ungdomskonsulent i LO i 1980'erne og 1990'erne, således om fagbevægelsens "ungdomsudfordring".

"Hvis man skal pege på det alvorligste problem i dag og i årene fremover for det faglige ungdomsarbejde, er det således måske i virkeligheden ikke manglen på aktive unge. Det er måske højere grad manglen på fælles identitet og fælles interesser på tværs af forbundsg-rænser der hæmmer gennemslagskraften i forhold til den 'voksne' fagbevægelse og det øvrige samfund. (...)

Hvis man fra fagbevægelsens side ønsker at bruge unge som en ressource i det fremtidige arbejde, må det nødvendigvis være et fælles politisk projekt som alle kan tilslutte sig, der skal formuleres."⁸⁷

Hverken Faglig Ungdom eller LLO eksisterer længere, men i dette lys vil jeg afslutningsvis forsøge på at løfte blikket en anelse og knytte nogle overvejelser til lærlingebevægelsens betydning i 1960'erne og 1970'erne i et mere overordnet samfundsmæssigt perspektiv.

At være lærling var – og er – at befinde sig nederst i hierarkiet på den enkelte arbejdsplads. Det gjaldt *både* i forhold til den lokale arbejdsgiver såvel som i forholdet til de

ældre kolleger. De unge havde reelt ikke indflydelse på deres egen arbejds- og uddannelsessituation. Det tilsvarende gjorde sig gældende indenfor rammerne af fagbevægelsen. Lærlingene befandt sig nederst i de faglige organisationer og de problemer, der i særlig grad knyttede sig til deres uddannelses- og livssituation stod ikke synderligt højt på fagbevægelsens dagsorden. Tilsvarende var de unges indflydelse på det omgivende samfund i det hele taget i udgangspunktet temmelig begrænset, understreget ved at det eksempelvis først var i 1978, at der blev indført 18 års valgret i Danmark.

Lærlingene var således i en vis forstand usynliggjorte som gruppe og med ringe muligheder for indflydelse på rammerne for deres egen livssituation. Det var her 1960'ernes og 1970'ernes lærlingebevægelse trådte ind. Det er en velkendt tese fra dansk bevægelsesforskning, at deltagelse i græsrodsaktiviteter og protestaktioner er væsentligt for dannelsen af politiske holdninger – og ikke omvendt. I den forstand var 1960'ernes og 1970'ernes lærlingebevægelse således også i en vis forstand et politisk dannelsesprojekt.

Lærlingebevægelsens udadvendte aktiviteter var i det perspektiv både et udtryk for kollektiv interessevaretagelse og synliggørelse af en gruppe af unge, der ellers blev overset, men de var også en kilde til at udvikle fælles forståelse og kollektiv identitet. De faglige unge kunne indenfor rammerne af lærlingebevægelsen begynde at se sig selv som en særlig gruppe i samfundet med fælles politiske interesser overfor andre grupper i samfundet. Og handle ud fra dette. Deres særlige uddannelsessituation – og i det hele livssituation som unge – blev i den forstand politiseret. Det perspektiv deler lærlingebevægelsen således med den nye elev- og studenterbevægelse, der i samme periode udviklede sig lige fra folkeskoleelever til universitetsstuderende. Elev- og studenterbevægelsen og lærlingebevægelsen satte unges interesser *som unge* på dagsor-

denen med krav om bedre uddannelsesvilkår, bedre sociale vilkår og medbestemmelse og demokratisering, og deres protestaktioner og andre aktiviteter betød at nye grupper af unge deltog i det politiske liv. Lærlingebevægelsen blev således sammen med elev- og studenterbevægelsen en væsentlig aktør for den stadigt voksende selvstændiggørelse og myndiggørelse af unge, der prægede Danmark fra 1960'erne til 1980'erne.

Noter

1. Kirsten Harritz m.fl. (1983): *Vi vil ikke nøjes med ord*. Faglig Ungdom Århus 1983, side 35
2. FU-København/12/*Til afdelingsformændene...*, brev fra Jan Hækkerup, DSU i Hovedstaden 2013 1964
3. Se i øvrigt Kirsten Harritz (1983): *Vi vil ikke nøjes med ord*. Samt FU-Århus/1/Forhandlingsprotokol. Referater fra Generalforsamlinger, bestyrelsesmøder og sekretariatsmøder 1959-1968
4. Se FU-Kbh/2/Repræsentantskabsmøde 19. maj 1966, samt FU-Kbh/2/Repræsentantskabsmøde 23.5.1968: *Beretning*. Samt Fri Ungdom 4/1967
5. FU-Kbh/2/Repræsentantskabsmøde 19. maj 1966: *Fagpolitisk beretning afholdt af Faglig Ungdoms formand Keld Andersen*
6. FU-København/17/Pressemeddelelser: *Pressemeddelelse 24.8.1966*
7. Om de øvrige lærlingedemonstrationer i 1966 se omtale i L&F 11/8, 12/8, 14/8, 26/8, 8/9, 14/9, 30/9, 4/10, 14/10, 10/11, 2/12, 4-5/12, 8/12, 16/12 og 18/12
8. FU-København/13/Korrespondance 1966: *Brev fra Eiler Jensen, formand for LO, 31.10.66*
9. FU-København/8/Forretningsudvalgsmøder referater 1965-1967: *Forretningsudvalgsmøde den 9. december 1966. Kl. 18.00* (referat af mødet)
10. L&F: 10/11 1966
11. Se i øvrigt Harritz (1983). Nielsen (2002). Samt *Årsberetning fra Metals lærlingeudvalg 1967* og *Smedeforbundets årsberetning 1967* samt *Fællesorganisationen Århus årsberetning 1967*
12. Det drejede sig blandt andet om formanden for Faglig Ungdom Århus Steffen Schou og Per Kristensen sekretær i Smedenes Lærlingeforening, der stod bag demonstrationerne i Århus, og formanden for smedelærlingene i Odense Bent Hansen som var

den ene hovedtaler ved den første demonstration i Odense i august

13. I 1961 bliver det refereret, at DSU har sat sig på det faglige arbejde på B&W-øen (DKU/40/Hovedbestyrelsesmøder: 3.12.1961), og i 1965 blev DKUs to repræsentanter smidt ud af bestyrelsen for B&W-lærlingene på Christianshavn (DKU/313/Afdelingskorrespondance 1962-1967: *Brev fra Gunnar Kanstrup*, 7.12.1965). DKU-medlemmer sad dog fortsat i blandt andet murerens og typografernes lærlingefdelinger, og i København spillede formanden for Typografernes Lærlingeforening Kurt Kristensen og formanden for B&W lærlingene Gert Rasmussen en væsentlig rolle for demonstrationen i december 1966
14. DKU/41/HB-møder: 22.8.1966. Samt 19.6.1966
15. DKU/313/Afdelingskorrespondance 20.11.1962-2.2.1967: *Brev fra Gunnar Kanstrup til Per Kristensen*, 8.9.1966
16. DKU/41/HB-møder 1967: 15.1.1967, *diskussionsreferat*
17. DKU/39/Forretningsudvalgmøder: 17.3.1969
18. LLO/1: Referat af møde om oprettelse af Faglig Ungdoms Landsudvalg den 5. januar 1967 i København
19. LLO/99/LLOs historie: *Redegørelse vedrørende dannelsen af Lærlingenes og ungarbejdernes Landsorganisation*, 5.4.1971. Samt LLO/1/Landskonference for lærlinge 6.9-7.9.1966
20. LLO/1: Referat fra LANDSKONFERENCEN den 6.-7. september 1969
21. DKU/199/1/Årskursus i Sovjet 1969-70: *Til den danske gruppe på partiskolen i Moskva, orienteringsbrev*, 24.3.1970
22. LLO/1/Faglig Ungdoms Landsudvalg: *Faglig Ungdoms Ekstraordinære repræsentantskabsmøde* 9.6.1970, samt LLO/99/LLOs historie: *Redegørelse vedrørende dannelsen af LLO*, 5.4.1971
23. LLO/1/Landskonference for lærlinge 19.9-20.9.1970
24. Beregnet ud fra medlemssammensætningen.
25. LLO/2/1. kongres 21.11-22.11.1970; samt LLO/2/2. kongres 15.5-16.5.1971
26. LLO/2/2. kongres 1971: *Rapport fra Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisations 2. kongres*
27. LLO/2/1. kongres 1970: Referat fra Lærlingenes og Ungarbejdernes kongres den 21.-22. november 1970 ...
28. Se eksempelvis LLO/2/3. kongres 1972: *Kongresudtalelse*
29. LLO/99/LLOs historie: *Rapport fra arbejdsudvalget under udvalget vedrørende fagbevægelsens ungdomsarbejde*, 27.10.1971
30. *Hvem, hvad, hvor* 1972: 266
31. I året 1973 kom 389.000,- kroner eksempelvis

- fra LO ud af LLOs samlede indtægter på 460.000. Se LLO/3/5. kongres: Driftsregnskab for tiden 1. januar – 31. december 1973
32. LLO/2/4. kongres 1973: Indlæg af Knud Christensen, LO
33. DKU/51/FU-møder: 7.5.1973, 21.6.1973. Samt LLO/2/4. kongres 1973
34. DKU/45/HB-møder: 31.5.-1.6.1975. *Lærlingefdelingerne i København*
35. DSU: *Organisationsanalyse '82. Organisation eller ungdomsbevægelse*: 18-20 og 43-46
36. I *Den aktive Faglige Ungdom og det tværfaglige ungdomsarbejde* udgivet af LLO i 1976 gennemgås fire konkrete eksempler
37. LLO/3/6. kongres 1975: Officiel rapport om den stiftende generalforsamling i Faglig Ungdom i Skive. Sallinghus Hotel onsdag d. 19-3-75
38. Se eksempelvis Fremad: 5/1973 og 6/1973
39. LLO og lærlingeorganisationerne behandles således regelmæssigt på FU's møder og man diskuterer udviklingen i organisationerne helt ned i detaljerne. Se eksempelvis: DKU/51/FU-møder: 26.4.1971, 10.5.1971, 2.6.1971, 7.6.1971, 27.9.1971, 18.10.1971, 6.12.1971, 14.2.1972, 17.4.1972, 2.8.1972, 11.9.1972, 2.4.1973, 7.5.1973, 21.5.1973, 8.10.1973, 25.3.1974, 23.4.1974, 30.4.1974
40. DKU/131/Sovjetunionen/USSR 1971-86: *Brev fra Jørn Christensen, DKU, til Komsomol*, 12.12.1972. Samt DKU/127/DDR 1974-1980: *Møde m/FDGB ungdom*, 24.1.1974 og *Møde med FDJ* 12.3.1976
41. Se bla. LLO/1: Landsudvalgmøde den 25. april 1969 på Hinderup gård, og LLO/1: Landsudvalgs-møde den 9. august 1970
42. LLO/2/4. kongres 1973: Referat fra Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisations 4. kongres ...
43. LLO/3/6. Kongres: Sommerkursus i DDR ... 3. til 23. august 1975
44. Press 39/1989: Stalins lange skygge af Ulrik Dahlin, Thomas Heurlin og Helle Rabøl Hansen
45. Se også *Uddannelsesprotester i Danmark efter 1960*, i Leksikon for det 21. århundrede <http://www.leksikon.org/art.php?n=4994> (14/2 2013)
46. Ungdommens 5 krav var parolerne for LLOs kongres i maj 1972 (LLO/2/4. kongres maj 1973: *Virksomhedsberetning*). Allerede i januar 1972 er det dog DKUs uddannelsesudvalgs opfattelse at udgangspunktet for lokalt samarbejde mellem organisationer er "LLOs 5 punktsprogram". (DKU/76/Uddannelsesudvalget-uddannelsessekretariatet: 6.1.1972)
47. LLO: En del af fagbevægelsen (1978), side 37
48. LLO/3/5. kongres 1974 10.-12. maj: Beretning v/ Bo Rossschou

49. Steen Bille Larsen (1977): *Kommunisterne og arbejderklassen: Danmarks Kommunistiske Partis rolle i dansk arbejderbevægelse: en politisk biografi*. Tiderne Skifter 1977, side 213
50. LLO/11/FU-møder 1974: Referat fra forretningsudvalgsrådet den 6. august 1974. Samt LLO/11/HB-møder 1974: Referat fra Hovedbestyrelsesmøde den 17. og 18. august 1974. Forløbet er desuden refereret i Fyns lærlingenyt 5/1974
51. LLO/3/6. kongres 1975: Virksomhedsberetning maj '74-april '75
52. LLO/3/5. kongres maj 1974. Samt DKU/51/FU-møder: 14.5.1974
53. LLO/3/6. kongres 1975: Notat fra strukturudvalget den 18.4.1975 ..., Bo Rosschou
54. LLO/3/6. kongres 1975: Til deltagere, gæster og tilhørere ved LLO's kongres ..., Keld Andersen Landsorganisationen i Danmark
55. LLO/3/6. kongres 1975: Til deltagere, gæster og tilhørere ved LLO's kongres ..., Keld Andersen Landsorganisationen i Danmark
56. DSU/177: Vedtagelse fra Hovedbestyrelsesmøde d. 3. maj i Kolding vedrørende det faglige ungdomsarbejde, 1975
57. DSU/176: Uddrag fra møde d. 27. august 1975.
58. DSU/176: Oplæg til møde vedr. fagbevægelsens tværfaglige ungdomsarbejde, 10.11.1975
59. DSU/176: Uddrag fra møde d. 27. august 1975. Ser man på deltagerlisten er det de samme repræsentanter som fra december 1975 indgår i LO's udvalg
60. LLO/99: Resume af rapport om fagbevægelsens tværfaglige ungdomsarbejde, 14.4.1976
61. DKU/22/FU-møder: 13.8.1974, 20.8.1974, 27.8.1974
62. DKU/52/FU-møder: 29.4.1976, 13.5.1976, 27.5.1976, 9.9.1976
63. Fremad 3/1976, 5/1976
64. DSU/177: Oversigt over fagforbundenes ungdomsarbejde, DSU 1977
65. DSU/177: Notat om det tværfaglige ungdomsarbejde, 1980
66. DSU/177: Oversigt over fagforbundenes ungdomsarbejde, DSU 1977 samt Gennemgang af situationen i de fagforbund som har ungdomsarbejde
67. Kirsten Harris m.fl. (1983): *Vi vil ikke nøjes med ord*: 43.
- Søren Federspiel og Erik Bartram Jensen (1990): "... i Esbjerg var der større chancer". *Arbejdsmandenes historie i Esbjerg 1890-1990*: 181-182
68. Mogen Jensen og Hans Stavsager: Det faglige ungdomsarbejde, i Henning Grelle (red.): I takt med tiden. LOs historie 1960-1997, LO 1998: side 394
69. DSU/176: Til landsudvalget, HK
70. DSU/177: Kære venner ..., Steen Karlsen, 15/11 1978
71. DSU/177: Statusvurdering vedr. opfyldelsen af 'Rapport om fagbevægelsens tværfaglige ungdomsarbejde', LO 4/12 1978
72. DSU/177: *Referat af møde mellem Britta Westh Nielsen (LO) og Kurt Godsk (DSU)*, 28.1.1980
73. DSU/177: *Referat af møde på LO*, 9.10.1980
74. I 1980 og 1981 kan LLO samle næsten 400 deltagere til sine årlige kongresser. (LLO/6/LLO-kongres 1981: *Mandatudvalgets beretning*). Endnu så sent som i foråret 1986 deltager 260 på kongressen. (LLO/8/LLO-kongres 1986: *Mandatudvalgets beretning*)
75. I 1983 er der 314 deltagere på LLOs kongres og i 1984 er der 334
76. Eksempelvis omkring arbejdsløshedsmarchen i 1980. (DKU/251/FU-møder: 20.3.1980. *Skrivelse fra Dansk Typografforbund*, 17.3.1980)
77. Se bl.a. *Vi vil ikke nøjes med ord*: 47-54
78. Samtale med Ole Donbæk 14.12.2005
79. DKU/65/Fagligt udvalg-fagligt sekretariat: *Det faglige ungdomsarbejde efter afholdelsen af LLOs 10. kongres, 1980*. DKUs egen understregning
80. Se eksempelvis Fremad 1/1978
81. Jannich Kofoeds udlægning findes i DKU/239/Læg_1/Karantæne og eksklusionssager 1977-1979: *En redegørelse om debatformer og beslutningsprocesser i DKU. Ungkommunisternes forpligtelser i masseorganisationerne. Kommunisternes politik i overenskomstkampen. Af Jannich Kofoed og Anders Nyman*, 25.9.1978. Mens forretningsudvalgets udlægning kan læses af *Til hovedbestyrelsen 7.8.10.78 vedr. karantænen mod Jannich Kofoed og Anders Nyman Hansen* (sammesteds).
82. LLO/31/Konflikten med Anders Nyman og Jannich Koefod, Faglig Ungdom København, 1979: *Udtalelse fra Faglig Ungdom Københavns ekstraordinære repræsentantskabsmøde 11.3.1979*
83. LLO/5/9. kongres, maj 1979
84. DKU-København/24/KL-møder: 22.4.1980
85. Samtale med Ole Donbæk
86. Jens Christian Nielsen: *UNGDOM, DEMOKRATI OG FAGBEVÆGELSE – ny (arbejder)ungdom & demokratiske læreprocesser*. Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitetscenter, Institut for Uddannelsesforskning, Februar 2002
87. Hans Stavsager og Mogens Jensen: *Det faglige ungdomsarbejde*, i Henning Grelle (red.): I takt med tiden. LOs historie 1960-1997, forlaget Fremad 1998, side 407

Abstract

Knud Holt Nielsen: The rebellion of ap-

prentices: The National Organisation of Apprentices and Young Workers (LLO) and Trade Union Youth (Faglig Ungdom) 1966-1979. *Arbejderhistorie* 3/2013, pp. xx-xx.

The 1960s and 70s saw an apprentice rebellion within the trade union movement in Denmark. The article describes the development of the autonomous apprentice organisations, Trade Union Youth (Faglig Ungdom) and the National Organisation of Apprentices and Young Workers (LLO). On the basis of examining a number of concrete activities and conflicts during the period within the movement of the apprentices the relationship between the different political (youth) groupings – first and foremost communists and social democrats – is revealed as well as casting light on the relationship of the apprentices' movement with "the adult" trade unions in the form of the Danish Confederation of Trade Unions (LO).

The history of the apprentices' movement in the 1960s and 70s ended up also becoming a part of the overall story of the fight between communists and social democrats for power in the trade union movement, once the communists became dominant among organised apprentices in the 1970s. However, it would be misleading to reduce the history of the apprentices' movement to just that of a confrontation between social democrats and

communists. The activities of Trade Union Youth and the National Organisation of Apprentices and Young Workers (LLO) were uniquely a product of the revolt of the younger generation within the framework of the trade union movement. The young wanted to decide more about their own situation and have their special interests and problems given a higher priority on the day-to-day agenda. In the 1960s and 70s the movement of apprentices in Denmark succeeded in becoming a dynamic force to a degree previously unseen.

Lack of openness by the older leadership in the social democratic trade union movement to the views and opinions of youth together with a poor understanding of the special problems young people faced, led young trade union activists in the apprentices' movement of the early 1970s to gravitate towards the communists. Throughout the history of the LLO in the 1970s there remained an undercurrent of youth rebellion and it was only to this extent that the communists – by continuing to appear as those who did the most to raise the demands and interests of the young within the trade unions and the LO – could maintain their dominant position in the movement of the apprentices.

Knud Holt Nielsen (født 1969), ph.d.
Kommunikationspartner ved Aarhus Universitet
Email: knudh69@gmail.com